

Rezümé. Gyermekszemlélet a 19-20. század fordulójának alföldi festészetében

Dolgozatomban a 19-20. századfordulójának idejéből való, alföldi parasztyermekek élethelyzeteit, életélményeit megelevenítő festmények gyermekkor-történeti szempontú elemzésére vállalkozom abból a célból, hogy a képelemzés módszerével rávilágíthassak a földművelő kultúra körében formálódó gyermekkép és gyermekfelfogás néhány lényeges vonására. A címben kijelölt időintervallum az én használatomban a Kósa Lajos által kijelölt időkeretet jelenti, amivel a szerző a polgári átalakulás magyarországi folyamatát határolta körül: 1880 – 1920. Kutatásom során a szolnoki és a hódmezővásárhelyi művésztelep néhány alkotójának munkáit teszem vizsgálat tárgyává.

A képeket tematikai szempontok alapján csoportosítottam, illetve az elemzések szempontjait három szinten helyeztem el. A képelemzések szempontjai között szerepel a gyermekek megjelenésének és a szociokulturális kódra utaló jelek rögzítése, a tevékenységek és az interakciók gyermekkor-történeti szempontú értelmezése, a nevelői attitűdre, valamint a gyermekképre való következtetés. A képelemzési szempontok megfogalmazásához elsősorban a Panofsky-féle háromlépcsős modell tanulmányozása, illetve Kéri Katalin és Géczi János vonatkozó kutatásainak megismerése járultak hozzá.

A szemlék megírásakor a tárgy szempontjából elsősorban néprajzi és gyermekkor-történeti szakirodalomból vett fogalmakat, kifejezéseket, összefüggéseket használok, s az értelmezések megtételekor is ezekhez való viszonyukban vizsgálom a vizuális interpretációknál tapasztaltakat. Hangsúlyos tanulságként merült föl, hogy az interpretációkon meglepően alulreprezentált vagy hiányzó motívumként tételeződik a fegyelmezés, a családban való ábrázolás, a munkavégzés, a közösségi lét, az anya-gyermek kapcsolat, az apával való szerepeltetés, tehát, hogy a néprajzi leírások és a képzőművészeti megfogalmazások által hangsúlyozott gyermeklét-motívumok (konkrét tartalmi összetevők) között nincs összhang. Érvényesül a „hallgató, szemérmes leánygyermek” és a „miniatürizált felnőtt” képe, ugyanakkor találkozunk kifejezetten gyermekjelenetekkel is. A vizsgált életműveken belül egyalakos gyermekábrázolással, a gyermek közösségben, illetve munkatevékenység közben való megjelenítésével, illetve anya-gyermek kapcsolatban történő ábrázolásával találkozunk a legnagyobb arányban, s alulreprezentált többek között a gyermekcsoportokban, a játék, illetve a tanulás közben való megjelenítés.